

УДК 159.9019.2:378.091.3:373.2.011.3-051

В. М. Гальченко,
кандидат психологічних наук, доцент,
докторант кафедри теоретичної та консультативної психології
факультету психології НПУ імені М.П. Драгоманова

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті визначено та розкрито основні методологічні підходи до формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (акмеологічний, аксіологічний, діяльнісний, особистісний та культурологічний).

Ключові слова: професійна культура, майбутні вихователі, методологічні підходи.

Abstract. The article identifies and reveals the main methodological approaches to the formation of the foundations of professional culture of future educators of preschool education (acmeological, axiological, activity, personal and cultural).

Key words: professional culture, future educators, methodological approaches.

Професійна культура майбутнього вихователя – це наявність у педагога духовного багатства (гуманістичних цінностей), яскраво вираженої творчої індивідуальності, готової та здатної до нововведень і перетворень; особливих особистісних якостей (необумовленої любові до дітей, педагогічного оптимізму, толерантності, тактовності, емпатійності тощо); компетентностей педагогічної діяльності в галузі дошкільної освіти; зовнішньої естетичної привабливості (Гальченко, Семенча, 2020).

Провідна ідея нашого дослідження, полягає в тому, що ефективність процесу професійної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти можна суттєво підвищити шляхом цілеспрямованого формування професійної культури як системоутворювального чинника її становлення.

Ми переконані, що формування основ професійної культури майбутнього вихователя ЗДО – це цілеспрямований, динамічний процес, який потребує розроблення теоретико-методологічної системи, яка

передбачає визначення комплексу принципів, механізмів, засобів та чинників її ефективного функціонування.

Мета цієї статті полягає у визначенні та розкритті методологічних підходів до формування основ професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

На нашу думку, сутність професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти розкривається у взаємозв'язку п'яти взаємодоповнюючих наукових підходів: акмеологічного, аксіологічного, особистісного, діяльнісного та культурологічного (методологічний концепт). Опишемо кожен з цих підходів.

1. **Акмеологічний підхід** в освітньому процесі на нашу думку, сьогодні є одним із прогресивних і перспективних для трансформації змістових акцентів сучасної вищої освіти України. Акмеологія істотно змінює зміст і форми професійної підготовки фахівців, методи управління діяльністю закладів вищої освіти. Метою акмеологічної освіти є цілісний розвиток особистості студента, відродження національної самосвідомості шляхом оволодіння ним надбаннями культурно-історичного досвіду України та світового співтовариства. Особливо актуальним таке бачення є сьогодні в період трансформаційних процесів у свідомості світової спільноти і кожної людини, спричинених війною в Україні.

Схиляємося до думки Т.М. Щербакової, яка вважає, що акмеологічному розвитку особистості сприяють суб'єктивні чинники, які психолог характеризує як найефективніші, серед них: розуміння взаємозв'язку «компетентність ↔ особистісно-професійний розвиток»; зняття психологічних бар'єрів і оптимізація індивідуальної психологічної реальності; якісні перетворення себе як суб'єкта життя; переосмислення життєвих цілей і відповідних їм очікувань; розвиток акмеологічно значущих якостей; інтеграція системи суб'єктивного контролю, становлення системи психологічної компетентності, індивідуальної траєкторії саморозвитку; оптимізація та використання особистісних ресурсів (Щербакова, 2006).

За словами В.У. Кузьменко, гармонійний розвиток індивідуальності забезпечується процесами індивідуалізації та соціалізації, коли відбувається перехід від усвідомлення цінності власного образу «Я» до розуміння значущості образу «Ми». Лише гармонійно розвинена індивідуальність здатна до побудови власного стилю життя, який буде сприйнятливий не лише самою особистістю, а й суспільством, з яким вона взаємодіє у різних сферах.

Своєрідність процесу розвитку індивідуальності потребує перебудови системи сучасної вищої освіти, її модернізацію, спрямовану на розробку ефективних технологій розвитку індивідуальності майбутнього спеціаліста. До таких технологій, на нашу думку, логічно віднести використання акмеологічного підходу у системі вищої педагогічної освіти України (Кузьменко, 2015).

2. **Аксіологічний підхід** визначає цінності як регулятори майбутньої професійної діяльності, які є базовими в освітньому процесі закладу вищої педагогічної освіти. Система цінностей, які створює, затверджує та обслуговує професійна культура, існує у духовній та матеріальній сферах суспільства. Духовні цінності майбутнього вихователя інтегруються в свідомості суспільства, і містять накопичені людством педагогічні знання, почуття, настрої, педагогічне мислення тощо. Головною цінністю професійної культури майбутнього вихователя є дитина, її розвиток, освіта, виховання, соціальний захист, психологічна підтримка.

3. **Діяльнісний підхід** відображає передумову, мету, метод, інструмент професійної діяльності майбутнього вихователя ЗДО. Він покликаний виявити рівень самореалізації особистості; досліджувати сутність, засоби, способи майбутньої педагогічної діяльності, які забезпечують реалізацію культурних цінностей; побудувати професійну підготовку майбутніх вихователів як культурне явище на основі побудови життєвих цілей, планів, програм майбутньої педагогічної діяльності.

4. **Особистісний підхід** сконцентрований на самовираженні особистості майбутнього вихователя ЗДО, допомагає виявити актуальні властивості особистості, яка саморозвивається як суб'єкта освітнього процесу.

Виходячи з цих позицій, професійну культуру можна розглядати в контексті діалогічного спілкування на рівні партнерської взаємодії в системах «педагог-дитина» та «педагог-дитина-батьки».

Феномен професійної культури у діалозі розглядається як процес: взаємопроникнення «Я» в «Ти», «Ти» в «Я»; створення освітнього середовища, в якому здійснюється духовний, естетичний, інтелектуальний та творчий розвиток суб'єктів педагогічної взаємодії; віддзеркалення свого «я» в іншій особистості.

Вважаємо, що особистісний підхід передбачає формування сукупності особистісних властивостей майбутнього вихователя та його особистісної

спрямованості. У свою чергу, особистісні властивості інтегруються з педагогічною позицією, професійними вміннями, поведінкою, індивідуальними досягненнями у творчості в процесі навчання.

Особистісна спрямованість впливає на формування гуманістичних цінностей студентів спеціальності «Дошкільна освіта», виражає ставлення майбутнього педагога до цих цінностей, до яких належать: особистісні сенси життєздійснення студента; індивідуальні здібності та життєвий досвід особистості; партнерська взаємодія, діалог викладача і студента; цілісний розвиток, особистісне зростання кожного студента.

До показників особистісних орієнтирів професійної культури майбутнього вихователя ЗДО, на нашу думку, можна віднести:

- гуманістичну позицію студента стосовно дітей, його здатність бути вихователем;
- психолого-педагогічну компетентність і розвинене педагогічне мислення, що дозволяє вирішувати проблеми з позицій вихованця;
- освіченість, професійна компетентність, вміння працювати зі змістом і технологіями дошкільної освіти, надаючи їм особистісну спрямованість;
- досвід творчої діяльності, що дає можливість майбутньому вихователю обґрунтувати свою професійну позицію, авторські підходи до організації освітньої діяльності в ЗДО;
- культуру професійного спілкування та здатність до саморозвитку.

5. Культурологічний підхід, який передбачає створення умов в закладі вищої освіти для самовизначення, саморозвитку та самореалізації особистості студента в культурі. Він дозволяє розглядати професійну культуру майбутнього вихователя ЗДО в загальнокультурному контексті як інтеграцію особистості вихователя з духовною і педагогічною культурою, як складне інтегроване поняття, до якого входять характеристики психологічної, моральної, естетичної, розумової, емоційної культури, які є, з обного боку, їх складовою, а з іншого, включають їх в себе.

Підтримуємо думку дослідників (С.В. Машкіна, Т.П. Усатенко, Л.О. Хомич, Т.О. Шахрай, 2016: 9), які вважають, що культурологічний підхід «повинен забезпечити оволодіння основами правової, політичної, естетичної, професійної культури, бачення перспектив розвитку різних галузей знань, навичок наукової організації діяльності і впровадження їх в свою майбутню професійно-творчу діяльність, де головним є доцільність, справедливість, гармонія, краса, досконалість».

Таким чином, висновуючи зазначимо, що професійна культура майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти відбивається, по-перше, через духовну культуру, в основі якої – загальнолюдські цінності, багата емоційна сфера особистості, потужний творчий та інтелектуальний потенціал, по-друге, професійно-педагогічна компетентність майбутнього фахівця. Для її формування необхідне застосування спеціально-організованого інноваційного процесу на засадах п'яти взаємодоповнюючих наукових підходів: акмеологічного, аксіологічного, особистісного, діяльнісного та культурологічного.

Список використаної літератури:

1. Гальченко В. М., Семенча Л. Г. Професійна культура як системоутворювальний фактор успішності майбутніх педагогів у професійній діяльності. *The XXI century education: realities, challenges, development trends: collective monograph* / Ed.: prof. Hanna Tsvietkova. Hameln : InterGING, 2020. С. 509-522.

2. Кузьменко В. У. Развитие индивидуальности студента–психолога в процессе профессиональной подготовки [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://issuu.com/52509/docs/79791695> _ (дата обращения 03.06.2022).

3. Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності. Монографія / С.В. Машкіна, Т.П. Усатенко, Л.О. Хомич, Т.О. Шахрай. Київ : ІПОД НАПН України, 2016. 168 с.

4. Щербакова Т.Н. Психологическая компетентность учителя : акмеологический анализ : автореф. дис. ... доктора психологических наук : 19.00.13 «Психология развития. Акмеология». Ставрополь, 2006. 40 с.